

Вова В.М., Концева М.Д., студентки,
Юридичний факультет,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Лихова С.Я., д.ю.н., професор

ПРИЧЕТНІСТЬ ДО ЗЛОЧИНУ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

У теорії та практиці кримінального права, незважаючи на багатовікову історію, залишається багато проблем та спірних питань. Здавна суб'єктом відповідальності в кримінальному праві вважалася особа, яка своїми діями заподіювала шкоду соціально значущим інтересам. Злочин могли вчиняти два чи більше суб'єктів. За наявності відповідних умов вони вважалися співучасниками злочину. Однак у практиці спостерігалася причетність до злочину осіб, які безпосередньо не сприяли виконавцеві в реалізації його злочинного умислу, але допомагали уникнути покарання за скоєне, реалізувати викрадене тощо. Довгий час їх діяння кваліфікували як співучасть у злочині, що призводило до завищеної оцінки суспільної небезпеки діяння та особи, яка його вчинила. Усе це мало наслідком необґрунтоване застосовування однакових мір покарання до винних у скоєнні основного злочину та причетних до нього осіб.

У сучасній юридичній літературі досі триває дискусія навколо доцільності існування причетності до злочину як одного з інститутів кримінального права. Деякі дослідники вважають, що інститут причетності до злочину не є актуальною проблемою для науки кримінального права [1].

Причетність до злочину являє собою різновид суспільно небезпечної поведінки особи, що не містить ознак співучасті в злочині, вчиненому чи такому, що вчиняється іншою особою, але безпосереднє стосується вчиненого злочинного діяння або самого злочинця у зв'язку з вчиненням ним злочину, і перешкоджає виявленню або розкриттю злочину чи затриманню злочинця.

До недавнього часу у науці кримінального права йшлося про три форми причетності до злочину: 1) не обіцяне заздалегідь переховування злочину; 2) недонесення про злочин і 3) потурання злочину. Перші дві форми причетності до злочину були виписані в раніше діючому кримінальному законі. Термін «причетність до злочину» не вживається і у нормах Кримінального кодексу України 2001 року.

Можна лише говорити про те, що лише одна форма причетності до злочину визначена у КК України, а саме, не обіцяне заздалегідь приховування злочину (ч. 6 ст. 27 КК України), за якою «не є співучастю не обіцяне заздалегідь переховування злочинця, знарядь і засобів вчинення злочину, слідів злочину чи предметів, добутих злочинним шляхом, або придбання чи збут таких підметів». У даному випадку йдеться про таке діяння особи, яке не перебуває у причинному зв'язку з будь-якою стадією вчинення злочину. Особи, які вчинили такі діяння, говориться у ч. 6 ст. 27 КК України, підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених ст. 198 та ч. 1 ст. 396 КК України.

Придбання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом - це активна діяльність особи, що виявляється у купівлі або іншій оплатній передачі майна, здобутого злочинним шляхом, або зберіганні такого майна. Мова йде лише про дії, заздалегідь не обіцяні. Якщо такі дії були заздалегідь обіцяні, то вони утворюють, у силу ч. 5 ст. 27 КК України, пособництво. Придбання і збут, що не були заздалегідь обіцяні до закінчення злочину, тягнуть за собою відповідальність за самостійний злочин за ст. 198 - як вид причетності до злочину (ч. 6 ст. 27 КК України). Даний злочин передбачає знання суб'єктом того, що придбане ним майно здобуто злочинним шляхом, тобто в результаті конкретного злочину, крадіжки, розбою тощо.

Потурання виражається в тому, що особа, яка зобов'язана була і могла перешкодити вчиненню злочину, такому злочину не перешкоджає: злочин відбувається. Наприклад, працівник поліції, знаючи про злочин, що готується, його не припиняє, хоча зобов'язаний був це зробити, а тому злочин вчиняється.

У Загальній частині КК України прямо не встановлено відповідальність за потурання. Питання про відповідальність за потурання вирішується таким чином: - якщо воно було заздалегідь обіцяним, то стає пособництвом, тому що таке потурання є не що інше, як усунення перешкод вчиненню злочину чи сприяння приховуванню злочину (ч. 5 ст. 27 КК України); - заздалегідь же не обіцяне потурання утворює собою у випадках, передбачених в Особливій частині КК України, службовий злочин (зловживання службовим становищем - ст. 364 КК України, службова недбалість - ст. 367 КК України). Можлива і відповідальність за згадану вище ст. 256 КК України, а також за ст. 426 КК України.

Таким чином, з закону випливає, що наявність заздалегідь даної обіцянки чи її відсутність дає можливість дати різну юридичну оцінку приховуванню, придбанню або збуту предметів, здобутих

злочинним шляхом, і потуранню. Якщо ці дії (бездіяльність) були заздалегідь обіцяні - це пособництво злочину, якщо така обіцянка була дана після закінчення злочину, відповідальність настає за самостійний злочин у випадках, передбачених у КК України.

Недонесення виражається у неповідомленні органам влади про злочин, що готується або вже вчинений. На відміну від приховування, недонесення - це діяльність пасивна (чиста бездіяльність). Незалежно від того, було чи не було воно заздалегідь обіцяно, чинним КК України воно злочином не визнається. Лише у випадку, якщо в діях такої особи містяться ознаки іншого самостійного складу злочину, вона підлягає за нього кримінальній відповідальності. Так, наприклад, якщо така особа незаконно зберігала вогнепальну зброю, вона підлягає відповідальності за ст. 263 КК України, за недонесення ж про злочин, вчинений іншими особами, вона ні за яких умов не відповідає (ч. 7 ст. 27 КК України) [3].

Причетність до злочину буде відсутня, коли діяння, які підпадають під ознаки злочину, передбаченого кримінальним законодавством України, вчиняє особа, яка не є суб'єктом злочину через недосягнення віку кримінальної відповідальності, або у випадку, коли суд визнає її неосудною особою. Діяння суб'єкта, який, наприклад, заздалегідь не обіцяючи, приховав не суб'єкта злочину (неосудну особу або особу, яка не досягла віку кримінальної відповідальності), який вчинив діяння, яке підпадає під ознаку тяжкого злочину, можуть бути кваліфіковані як замах на приховування тяжкого злочину лише у випадку, коли він помилково вважав, що особа, яку він приховав, була осудною або досягла віку кримінальної відповідальності.

Отже, причетність до злочину виникає за наявності вчиненого або вчинюваного основного злочину, який скоєно іншою особою. В Кримінальному кодексі України термін «причетність до злочину» не вживається, а використовується у науці кримінального права.

Література

1. Беніцький А. С. Проблеми визначення ознак причетності до злочину. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренка*. 2014. С. 109.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Загальна частина / О.Ф. Бантишев, С.А. Кузьмін. ПАЛІВОДА. А. В. 2010. 336 с.